

N:o 48.

Ank. till Riksd. kansli den 7 april 1908, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rikets vapen.

Genom en den 13 nästlidne mars aflåten proposition, n:o 98, hvilken blifvit af båda kamrarna till lagutskottet hänvisad, har Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet i civilärenden föreslagit Riksdagen att antaga här nedan införda förslag till lag om rikets vapen.

I statsråd berörda den 13 mars anförde chefen för civildepartementet efter gemensam beredning med deras excellenser herr statsministern och herr ministern för utrikes ärendena samt öfriga departementschefer:

»Genom nådig proposition den 12 januari 1907, n:o 17, föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att antaga ett vid propositionen fogadt förslag till lag om rikets vapen.

Beträffande den utredning, som föregått framläggandet af berörda förslag, samt den närmare motiveringen därför tillåter jag mig hänvisa till det utdrag af protokollet öfver civilärenden för nämnda dag, som åtföljde propositionen. Jag ber här endast få erinra, att i lagförslaget, enligt hvilket skulle finnas två riksvapen, stora vapnet och lilla vapnet, det förra var beskrifvet på följande sätt:

»Stora riksvapnet består af en genom ett utböjdt guldkors fyrdelad sköld med hjärtsköld.

Den stora sköldens fyra fält äro blå, första och fjärde fältet med tre kronor af guld, två ställda öfver den tredje, samt andra och tredje fälten med tre ginbalksvis gående strömmar af silfver, belagda med ett krönt gyllene lejon med röd utsträckt tunga.

Hjärtskölden är klufven i två fält. Första fältet är bandvis tredeladt i blått, silfver och rött med en däröfver ställd vase af guld. Andra fältet är blått med en i silfvervatten stående bro i tre spann med två krenelerade torn af silfver. Öfver bron sitter en gyllene örn med en åska af guld i klorna, och i fältets öfversta del synes karlavagnens stjärnbild jämväl af guld.

Sköldhållare äro två tillbakaseende lejon af guld med klufna svansar och röda utsträckta tungor. Lejonen krönas med kunglig krona.

Skölden täckes af en kunglig krona, och under densamma hänga de kungliga riddarordnarnas insignier.

Hela vapnet omgifves af en hermelifodrad purpurmantel under kunglig krona.

Stora riksvapnet må brukas såväl utan mantel men med sköldhållare som utan både mantel och sköldhållare.»

Beskrifningen å lilla riksvapnet hade följande lydelse:

»Lilla riksvapnet utgöres af en blå sköld med tre kronor af guld, ställda två öfver den tredje. Skölden är täckt af en kunglig krona och omgifven af serafimerordens insignier.»

Lagutskottet, till hvars behandling propositionen hänvisats, vidtog i lagförslaget åtskilliga väsentliga förändringar.

Utgående från den uppfattning, att rikets vapen borde utgöra en symbol af landets nationella makt och själfständighet, ansåg utskottet sålunda, att däruti icke borde ingå andra beståndsdelar än själfva vapenskölden och väsentliga prydnader. Till dessa senare skulle, enligt hvad utskottet genom riksheraldikern erfarit, då det gäller ett riksvapen, vara att hänföra allenast krona och sköldhållare. Prydnader af mindre väsentlig eller oväsentlig art äfvensom sådana, som kunna betecknas såsom rent personliga, ansåg utskottet icke böra upptagas i det lagfästade riksvapnet. I enlighet med denna sin åskådning förordade utskottet i anslutning till två inom Riksdagen väckta motioner, att hvad i lagförslaget stadgats därom, att de kungliga riddarordnarnas insignier skulle anbringas vid det stora riksvapnet och serafimerordens insignier omgifva det lilla riksvapnet, måtte ur lagen utgå. Af enahanda skäl ansåg utskottet den rörande det stora riksvapnet införda bestämmelsen, att »hela vapnet omgifves af en hermelifodrad purpurmantel under kunglig krona», icke böra i lagen förekomma.

Härförutom fann utskottet den ytterligare ändring i beskrifningen af stora riksvapnet lämpligen böra vidtagas, att uti bestämmelsen rörande hjärtsköldens örn orden »med en åska af guld i klorna» uteslötes redan

på den grund att ifrågavarande »åska», sådan den å skölden framstälts, icke kunde, åtminstone för en inom heraldiken oskolad betraktare, uppfattas. Enär den i det Ponte-Corvoska vapnet ingående örnen, enligt hvad utskottet inhämtat, alltid framställdes med en heraldisk åska i klorna, syntes det för öfrigt icke vara nödigt att därom i lagen införa någon bestämmelse, så mycket mindre som ju beskrifning å örnens utseende i öfrigt icke lämnades.

Utskottet förklarade sig emellertid icke hafva förbisett, att rikets vapen, då det användes under förhållanden, som mera speciellt rörde monarken och hans familj, lämpligen borde enligt gängse bruk jämväl i andra länder kunna utsmyckas med emblemer utöfver dem, som föreslagits till anbringande vid riksvapnet, användt uteslutande för statsändamål; och föreslog utskottet därför införande af bestämmelser härom i lagförslaget. I sammanhang därmed erinrade utskottet, att lagen icke innehölle något förbud mot riksvapens användande i dekorativt syfte, med eller utan emblemer.

I afscende å propositionen stannade kamrarna i olika beslut, i det Första Kammaren afslog men Andra Kammaren biföll lagutskottets hemställan, hvadan frågan förföll. Under öfverläggningarna uttalades emellertid inom Riksdagens båda kammare, att riksvapnet, sådant utskottet beskrifvit detsamma, skulle, beröfvadt alla prydnader, äfven hermelinsmanteln, få ett alltför enkelt utseende.

Vid föredragning den 31 december 1907 af Riksdagens till Kungl. Maj:t i ämnet aflåtna skrifvelse af den 28 maj 1907 uppdrog Eders Kungl. Maj:t åt riksheraldikern att, efter samråd med riksarkivarien och riksantikvarien, uppgöra ett i förhållande till det för 1907 års Riksdag framlagda i någon mån förenkladt förslag till riksvapen.

Med skrifvelse den 30 januari 1908 har riksheraldikern nu öfverlämnat sådant förslag jämte beskrifning.

Detta förslag skiljer sig från det af Kungl. Maj:t i propositionen till sistlidet års Riksdag förordade hufvudsakligen i följande afseenden.

Örnens »åska» i hjärtvapnet har ej ansetts behöfva särskildt omnämnas, då den i alla händelser är ett oundgängligt attribut till den napoleonska örnen och uttrycket befunnits föga begripligt för andra än heraldiskt skolade personer.

Ordet »mantel» har utbytt mot »vapentält», hvilket, enligt hvad riksheraldikern uppgifver, är ett heraldiskt riktigare beteckningssätt på

denna yttre prydnad, som i olikhet med kungamanteln kantas af en guldfrans och ej är beströdd med vapenbilden tre kronor. Dess färg och pelsverk har riksheraldikern ej ansett behöfva angifvas, då båda äro själffallna.

Af de kungliga riddarordnarna har endast serafimerorden omnämnts, hvarjämte uttalats, att såväl stora vapnet som lilla vapnet kunna brukas äfven utan denna ordens insignier.

För egen del har jag ansett mig böra biträda det sålunda uppgjorda förslaget.

Utgående från samma synpunkt som lagutskottet — att rikets vapen bör utgöra en statssymbol — har jag icke kunnat undgå att finna, att vapnet enligt lagutskottets förslag vid 1907 års riksdag skulle få ett alltför enkelt utseende. Beröfvadt jämväl manteln eller, såsom detta emblem heraldiskt riktigare läser böra benämnas, vapentältet, verkar det stora riksvapnet afklädt, nästan torftigt, framför allt i jämförelse med andra, äfven mindre, europeiska monarkiska staters vapen. Och jag finner intet skäl, hvarför Sverige, när det inför utlandet presenterar sina statssymboler, skulle uppträda med en i detta sammanhang föga motiverad blygsamhet. En synpunkt, som icke heller bör helt förbises, är den historiska. Enligt hvad jag inhämtat, förekommer vapentält å afbildningar af riksvapnet redan på 1600-talet, och från 1700-talet har detsamma ansetts såsom ett med vapnet sammanhörande emblem. Att nu, då det gäller att lagfästa riksvapnets utseende, bortse från dess historiska utveckling, synes mig ingalunda lämpligt, helst om detta sker på bekostnad af de estetiska och heraldiska krafven.

Återstår frågan om de kungliga riddarordnarna. Dessa förekommo samtliga å det inför sistlidet års Riksdag framlagda förslaget till stora riksvapnet. Såsom framgår af hvad min företrädare i ämbetet yttrat i sitt anförande till förenämnda statsrådsprotokoll, torde emellertid hufvudsakliga anledningen härtill hafva varit hänsyn till historiska och traditionella förhållanden, som ansetts betinga, att riksvapnets utseende icke borde undergå någon afsevärd förändring. Om man, på sätt riksheraldikern nu föreslagit, med bibehållande af serafimerordens insignier, utesluter öfriga riddarordnar ur rikets vapen, torde denna förändring dock knappast kunna betecknas såsom afsevärd. Och härigenom skulle detsamma otvifvelaktigt vinna i utseende. Att åter utesluta jämväl serafimerordens insignier ur vapnet, synes mig icke vara att förorda. Såsom af en utaf motionärerna vid föregående års riksdag erinrades, har visserligen ett och annat land, t. ex. Nederländerna, underlåtit att

upptaga några ordensinsignier vid sitt riksvapen, men de allra flesta hafva dock bland vapenemblemen insatt sin förnämsta orden, så exempelvis Danmark, England, Ryssland, Sachsen och Österrike.

Hvad jag sålunda anfört har afseende å stora riksvapnet, då det förekommer så att säga i parad. Emellertid bör, såsom hittills, stora riksvapnet kunna brukas äfven utan sköldhållare, ordensinsignier eller vapentält.

Såsom en följd af hvad jag föreslagit i fråga om stora riksvapnets utseende, synes lilla riksvapnet böra beskrivas såsom omgifvet af serafimerordens insignier, om det ock bör tillåtas att bruka detsamma jämväl utan dessa insignier.

Beträffande riksvapnets användande finnas för närvarande inga andra bestämmelser än att dels i 4 § af lagen om skydd för varumärken den 5 juli 1884 stadgas förbud för registrering af varumärke, som innehåller offentliga vapen, dels ock i nådiga skrifvelsen den 14 augusti 1885 föreskrifves, att intet vapen må anbringas å offentliga byggnader, minnesvårdar, fanor, standar eller mynt utan efter riksheraldikerns hörande. I det för 1907 års Riksdag framlagda lagförslaget upptogos icke heller några stadganden härom. Såsom motiv härför anfördes, att lagen icke borde belastas med en del detaljbestämmelser, som näppe- ligen alltid kunde hållas fullständiga eller uttömmande.

I utländska lagar äro ej heller i allmänhet dylika stadganden gifna. Ett undantag härifrån utgör den fria hansestaden Bremen.

Rörande bruket af dess vapen föreskrifves nämligen i en förordning af den 14 maj 1897, att enskilda personer äga rätt att begagna detsamma på flaggor, att bremiska fabrikanter må anbringa vapen- nycklarna utan sköld å varor och förpackningar, samt att i öfrigt enskilda personer icke må bruka det bremiska statsvapnet utan för hvarje särskildt fall af senaten meddeladt tillstånd. Öfverträdelse af förordningen är belagd med straff.

Icke heller enligt min mening synes lämpligt att i lagen upptaga bestämmelser angående riksvapnets användande.

Däremot anser jag nödigt, att åtgärder vidtagas i syfte att förekomma offentligt begagnande af vapen, som i väsentliga delar skiljer sig från det fastställda, eller af märke, som utgör förvanskning af riksvapnet.

För att vinna en till färg och proportioner enhetlig svensk flagga och förekomma, att olagliga flaggor tillverkades och höllos till salu, intogos i lagen om rikets flagga särskilda ansvarsbestämmelser.

Lika starka skäl tala för stadgande af straff för offentligt användande af olagliga vapen, i hvilket syfte de än må brukas, och framför allt synes angeläget att söka förhindra offentligt användande af förvanskade framställningar af rikets vapen.

I sistnämnda afseende ber jag få erinra, att lagutskottet vid 1907 års riksdag med anledning af en inom Andra Kammaren väckt motion uttalade såsom sin åsikt, att åtgärder kunde ifrågasättas till förekommande af dylikt missbruk i reklamsyfte. Utskottet ansåg emellertid ej lämpligt att i lagen om rikets vapen införa bestämmelser härom och hemställde om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida och i hvad mån åtgärder borde vidtagas i syfte att förhindra användandet af förvanskade framställningar af rikets vapen.

Såvidt jag kunnat finna, hörer ett dylikt stadgande dock bäst samman med ifrågavarande lag.

Jag vill alltså förorda, att straff stadgas för den, som offentligen brukar vapen eller märke, som utgör efterbildning af det lagligen fastställda riksvapnet, men i väsentliga delar skiljer sig från det efterbildade, äfvensom för den, som tillverkar eller håller till salu dylikt vapen eller märke.

Genom ett sådant stadgande skulle gifvetvis icke göras något intrång i en redan lagligen förvärfvad rättighet. Ett varumärke, som blifvit registrerad, skulle sålunda, äfven om det fölle under den af mig förordade straffbestämmelsen, få användas så länge registreringskyddet varade. Däremot borde, synes mig, ny registrering icke få beviljas för ett vapen eller märke sådant som det här afsedda. För sådant ändamål torde emellertid erfordras ett tillägg till 4 § i varumärkeslagen; och har jag hos chefen för justitiedepartementet gjort framställning om vidtagande af åtgärd i sådant syfte.

Om skiljaktigheterna från det fastställda riksvapnet icke kunna betraktas såsom väsentliga, skulle straffpåföljd ej heller ifrågakomma.

Att föreskrifva att särskilda likare å rikets vapen skola förvaras å vissa ställen har jag ansett obehöfligt, då afbildningar af detsamma torde böra bifogas blifvande lag i ämnet.

Vid granskning af ifrågavarande lagförslag har utskottet icke funnit anledning att i hufvudsak mot detsamma framställa någon anmärkning. Utskottet har emellertid ansett sig böra föreslå en mindre jämkning i affattningen af 4 §. Enligt nämnda § i den kungl. propositionen är

det belagdt med straff icke blott att offentligen bruka eller till salu hålla vapen eller märke, som utgör efterbildning af stora eller lilla riksvapnet, sådana desamma blifvit i lagen beskrifna, men i väsentliga delar skiljer sig från det efterbildade, utan äfven att tillverka dylikt vapen eller märke.

Enligt utskottet meddelad upplysning har genom förbiseende vid lagens slutliga affattning kommit att föreslås straff för hvarje tillverkning af sådant förvanskadt vapen eller märke, ehuru straff ansetts böra följa endast å tillverkning till afsalu.

Då det emellertid enligt utskottets uppfattning icke kan anses föreligga tillräckliga skäl att straffa den, som tillverkar vapen eller märke, hvarom nu är fråga, äfven om han icke offentligen brukar det eller håller det till salu, samt den, som till afsalu tillverkar dylikt vapen eller märke, blifver straffbar så snart han håller det till salu eller offentligen brukar det, har det synts utskottet, som om det i §:n föreslagna särskilda straffhotet för tillverkning af förvanskade efterbildningar af rikets vapen utan olägenhet kunde ur §:n utgå.

Till stöd för denna sin uppfattning vill utskottet vidare anföra, att i lagen om rikets flagga den 22 juni 1906 är med straff belagdt att till salu hålla flagga, hvilken till färgen uppenbarligen skiljer sig från hvad i lagen föreskrifves eller som icke håller de i lagen föreskrifna mått, men icke att till afsalu tillverka dylik flagga.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att Riksdagen, under förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kan i oförändradt skick godkännas, ville för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L a g

om rikets vapen.

1 §.

Rikets vapen äro två, stora vapnet och lilla vapnet.

2 §.

Stora riksvapnet består af en genom ett utböjdt guld kors fyrdelad sköld med hjärtsköld.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Hufvudsköldens fyra fält äro blå, första och fjärde fälten med tre kronor af guld, två ställda öfver den tredje, samt andra och tredje fälten med tre ginbalksvis gående strömmar af silfver, belagda med ett krönt gyllene lejon med röd utsträckt tunga.

Hjärtskölden är klufven i två fält. Första fältet är bandvis tredeladt i blått, silfver och rött med en däröfver ställd vase af guld. Andra fältet är blått med en i silfvervatten stående bro i tre spann med två krenelerade torn af silfver. Öfver bron sitter en gyllene örn, och i fältets öfversta del synes karlavagnens stjärnbild af guld.

Sköldhållare äro två tillbakaseende lejon af guld med klufna svansar och röda utsträckta tungor. Lejonen krönas med kunglig krona.

Skölden täckes af en kunglig krona, och kring densamma hänga serafimerordens insignier.

Hela vapnet omgifves af ett vapentält under kunglig krona.

Stora riksvapnet må brukas äfven utan sköldhållare, ordensinsignier eller vapentält.

3 §.

Lilla riksvapnet utgöres af en blå sköld med tre kronor af guld, ställda två öfver den tredje. Skölden är täckt af en kunglig krona och omgifven af serafimerordens insignier. Vapnet må dock brukas äfven utan dessa insignier.

4 §.

Brukas någon offentligen vapen eller märke, som utgör efterbildning af stora eller lilla riksvapnet, sådana desamma blifvit i 2 och 3 §§ här ofvan beskrifna, men i väsentliga delar skiljer sig från det efterbildade, böte från och med 10 till och med 100 kronor. Samma lag vare, där någon *tillverkar eller* till salu håller vapen eller märke, som nu sagts.

4 §.

Brukas någon offentligen vapen eller märke, som utgör efterbildning af stora eller lilla riksvapnet, sådana desamma blifvit i 2 och 3 §§ här ofvan beskrifna, men i väsentliga delar skiljer sig från det efterbildade, böte från och med 10 till och med 100 kronor. Samma lag vare, där någon till salu håller vapen eller märke, som nu sagts.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

5 §.

Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1909; dock att hvad i 4 § är stadgadt icke skall tillämpas i afseende å dessförinnan registrerad varumärke, så länge skydd därför åtnjutes.

Stockholm den 7 april 1908.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.